

kort & krachtig

leesvoer

Luistervaardigheid in de praktijk

Aan het Instituut voor Fonetiek te Nijmegen is de derde fase van het onderzoek 'Problemen met betrekking tot het onderwijs en de toetsing van luistervaardigheid in het MAVO, HAVO en VWO' afgerond. Het onderzoek tijdens de vorige fases richtte zich op literatuuronderzoek, op het opstellen van een communicatiemodel, en op de doelstellingen en uitgangspunten van het luisteronderwijs. De derde fase werd gekenmerkt door een combinatie van veldonderzoek en literatuuronderzoek. Het door Renée van Bezooijen samengestelde rapport is als volgt opgezet. In het eerste hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de gesprekken die zij heeft gevoerd met een aantal docenten uit het middelbaar onderwijs over hun onderwijspraktijk en de in recente literatuur aangeboden en door haar ontwikkelde alternatieven. Deze gesprekken bevestigden de conclusies van eerder gehouden enquêtes, namelijk dat er in het luisteronderwijs veel aandacht wordt besteed aan het begrijpend luisteren in de eenrichtingssituatie. De docenten vonden wel dat er iets aan andere vormen van luisteren gedaan zou moeten worden, maar ze kwamen daar door gebrek aan kennis en ervaring niet aan toe. Daarom worden in het tweede hoofdstuk verschillende aspecten van luisteren theoretisch toegelicht en in het derde hoofdstuk uitgewerkt in de vorm van een aantal lessenseries. In het vierde en laatste hoofdstuk worden wat aanvullende aanwezig-

gen en lesideeën voor het onderwijzen van luisteren gegeven.

Besteladres: Instituut voor Fonetiek, Erasmuslaan 40, 6500 HD Nijmegen (f 5,00 plus f 2,75 portokosten).

Bibliografie sociolinguïstiek

Als nummer 1 in de reeks Bibliografie van de Taalwetenschap is verschenen *Sociolinguïstiek in de Nederlandse taalgemeenschap* van W.K.B. Koning. Dit nummer bevat een schets van de ontwikkeling van het sociolinguïstisch onderzoek in het Nederlandse taalgebied en een bibliografie van Nederlandse sociolinguïstische literatuur. Bibliografie van de Taalwetenschap is een nieuwe uitgave van de vakgroepen Taalkunde en Taalbeheersing van de Universiteit van Amsterdam. BvdT bevat bibliografisch werk op alle terreinen van de linguïstiek (morfologie, fonologie, syntaxis, semantiek enz.) en de studie van taalgebruik (taalbeheersing, argumentatietheorie, sociolinguïstiek, pragmatiek, psycholinguïstiek, tekstlinguïstiek enz.). Het is een lopende reeks, die onregelmatig zal verschijnen.

Losse nummers kunnen worden besteld door overmaking van f 2,50 op Gemeentegiro Amsterdam (nr B 42579) t.n.v. G.E. Booij, Herengracht 330-336, 1016 CE Amsterdam.

Bijdragen aan de reeks kunnen worden gezonden aan de redactie, p/a Instituut voor Neerlandistiek, Herengracht 330-336, 1016 CE Amsterdam.

Nederlands als tweede taal

Onlangs is verschenen de nota 'Onderzoek en onderwijs van het Nederlands als tweede taal in Nederland', uitgebracht door de werkgroep 'Nederlands als tweede taal' die is opgericht door de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap (de ANéLA).

Onder Nederlands als tweede taal wordt verstaan: Nederlands voor anderstaligen die in Nederland woonachtig zijn en die zich het Nederlands zo snel mogelijk willen eigen maken. In de nota wordt de huidige stand van zaken betreffende het onderwijs en onderzoek van het Nederlands als tweede taal geschetst, waaruit de hiaten op dit terrein blijken. Er wordt aangedrongen op een samenhangend beleid en meer aandacht voor het (taal)onderwijs aan buitenlanders in Nederland zodat dit niet langer een zaak hoeft te zijn die

voor een groot deel neerkomt op de schouders van vrijwilligers.

Met behulp van deze nota wil de werkgroep een gecoördineerde aanpak van de taalproblematiek van de buitenlanders in Nederland door de betreffende ministeries, de universiteiten en opleidingsinstituten als Lerarenopleidingen, Pedagogische Academies en opleidingen voor Kleuterleidsters bevorderen.

De nota is te bestellen door middel van storting van f 5,- op giro: 2868700 t.n.v. Penningmeester Ned. Ver. Toeg. Taalw. te Pijnacker.

Gelijke kansen? Over onderwijs voor meisjes en vrouwen

In het themanummer over verbale interactie (*Moer* 1979: 3) werd onder andere gewezen op het verschil in communicatie tussen leraar en meisjes aan de ene kant en die tussen leraar en jongens aan de andere kant. De microsituatie van het onderwijs, zo bleek, werkte rolbevestigend op het te verwachten gedrag van meisjes. Bij analyse van de macrosituatie blijkt dat meisjes en vrouwen duidelijk minder kansen krijgen in het onderwijs dan jongens en mannen. En de vraag is: hoe komt dat?

Het Kohnstamm Instituut te Amsterdam heeft daarover een rapport geproduceerd in verband met de afgelopen ministersconferentie van de Raad van Europa over voornoemde problematiek. Van dit rapport heeft Ria Jaarsma een uitstekende en prettig leesbare versie gemaakt waarvan de titel luidt *Gelijke kansen? Over onderwijs voor meisjes en vrouwen*. In het boek wordt systematisch, van het kleuter- tot en met het hoger onderwijs — en niet te vergeten het 'tweede-kans'-onderwijs — een overzicht gegeven van de praktische stand van zaken, van de oorzaken en gevolgen van geslachtsspecifieke patronen in onderwijspraktijk, vakkenkeuze, beroepsverwachting, enz. Ook worden hoofdstukken gewijd aan de positie van vrouwen en meisjes op de arbeidsmarkt en aan de vrouwenorganisaties en de overheidsmaatregelen, die erop gericht zijn gelijkheid van kansen en rechten van vrouwen en meisjes te verwezenlijken.

Het boek is uitgegeven door het Kohnstamm Instituut en wordt verspreid door Boekhandel en Uitgeverij Van Gennep te Amsterdam.

Prijs f 16,50.

Leren van fouten

'Leren van fouten' is de nieuwste brochure van het Contactorgaan voor de Innovatie van het Onderwijs (CIO) op het gebied van anderstaligen. De brochure heeft de bedoeling taalmoeilijkheden van buitenlandse kinderen beter te kunnen bestrijden door een inventarisatie te geven van de concrete knelpunten. Uitgangspunten vormen de fouten die anderstaligen in de praktijk maken met de Nederlandse taal, vandaar de titel.

De 'foutenlijst' is ontstaan doordat een andere methode om anderstaligen Nederlands te leren niet geheel voldeed. Die methode gaat ervan uit dat de fouten van buitenlanders veroorzaakt worden door de andere structuur van de moedertaal zodat de tweede-taalleerder dikwijls terugvalt op de bekende structuur van de moedertaal. Door vergelijking van de twee talen kan men dan op grond van de verschillen veel voorkomende fouten voorspellen en op basis daarvan speciale leermiddelen gaan samenstellen. Het blijkt echter dat een dergelijke leermethode ingaat op verbetering van fouten die de leerlingen niet maken, terwijl de fouten die wel gemaakt worden niet aan de orde komen.

De bedoeling is de inventarisatie in de toekomst uit te breiden voor kinderen met andere moedertalen die het Nederlandse onderwijs bezoeken. J.A. Coenen, W. van Wiggen en R. Bok-Bennema *Leren van fouten* is te bestellen bij het secretariaat CIO, Postbus 482 in Den Bosch, onder vermelding van bestelnummer 10102. Prijs f 3,-.

Andere publikaties over het onderwijs aan anderstalige leerlingen zijn:

Studiedagen Konsulenten-anderstaligen d.d. 1 en 2 december 1977 te Noordwijkerhout 'Nederlands als tweede taal' (10.93) f 1,50

Verslag conferentie onderwijs aan anderstalige leerlingen 1975 (10.94) f 2,50

Konferentieverslag 1976 — Begeleiding anderstalige kleuters (10.95) f 2,50

Ideeënboek t.b.v. leerkrachten met anderstalige leerlingen in de groep (10.96) f 2,-

Informatief overzicht t.b.v. leerkrachten in het basisonderwijs die anderstalige leerlingen in de groep hebben (of krijgen) (10.97) f 1,-

Informatie en Dokumentatie voor het onderwijs aan anderstaligen (Dr. A. Kloosterman 1977) (10.98) f 2,50

Moeilijkheden en mogelijkheden bij de begeleiding van anderstalige kleuters (Th. de Jongh

1977) (10.99) f 2,50

De internationale schakelklassen (verslag van een enquête als handreiking voor evaluatie en bezinning) (1978) (10.101) f 5,-

Suriname: Informatie voor leerkrachten die in hun werk te maken hebben met leerlingen afkomstig uit Suriname (1978) (10.103) f 1,50.

Sjaloom

Bij Sjaloom te Odijk zijn recentelijk de volgende alternatieve kinderboeken verschenen:

* 'Storing' van Peter van den Hoven (f 17,50) waarin de glamourwereld van de televisie op ironische wijze wordt gerelativeerd

* José Martí 'Drie helden'. Vier verhalen van de Zuidamerikaanse schrijver José Martí uit het door hem eind vorige eeuw geredigeerde kindertijdschrift *De gouden tijd*. De verhalen gaan over de grote vrijheidsstrijders van Zuid-Amerika, over de oude Indiaanse cultuur, over de priester-advocaat Las Casas die het voor de Indianen opnam en over het land van de Annamieten, het tegenwoordige Vietnam. Hoewel deze verhalen in de negentiende eeuw zijn geschreven, zijn ze ook nu nog actueel.

* 'Murahol Marco op bezoek in Ruanda', geschilderd door Kathrin Lutz-Marxer, verteld door Christoph Lutz (prijs f 17,50). Dit van oorsprong Duitse prentenboek vertelt middels teksten en prachtige prenten van het bezoek van Sabine en Marco aan Ruanda in Afrika. Bij een prent van

een klaslokaal staan de volgende teksten (in grote letters boven de prent): 'Dit is mijn klas, vertelt Semoeba ons. Een jongen doet het luik open. Nu wordt het lichter. Help ons gauw even met ons huiswerk, smeken twee kinderen. We willen ook zo graag spelen. En waar zijn de grote kinderen? De werken in de schooltuin, achter de school. Een jongen haalt de schillen van de rijpe maïs. We roosteren ze voor het middageten, lekkerbeekt hij.' In kleine letters onder de prent: 'Veel kinderen kunnen maar één of twee jaar of zelfs helemaal niet naar school. De kleine schoolkinderen schrijven op een lei. De groten krijgen elk jaar een schrift. Alleen de meester heeft schoolboeken. Voorin het lokaal is de muur wit geschilderd. De meester schrijft erop met een stuk houtskool in het Kinyarnanda of in het Frans. Erboven hangt het portret van de president van Ruanda. In de schooltuin groeien maïs, zoete aardappelen en bomen. De grond is hard en uitgedroogd.'

* 'Niksaandehand' van Antonio Skármeta is het verhaal van een veertienjarige Chileense jongen, Lucho. Geen stoere held, maar een gewoon joch. Alleen: hij is vluchteling. Na de coup in Chili is hij met zijn ouders in West-Berlijn terechtgekomen. En dat is wel even wennen. Hij zwerft door de stad, maakt vrienden, wordt verliefd en komt tenslotte in een flinke knokpartij terecht. Daarnaast heeft hij ervaringen die je als politiek vluchteling meemaakt: hij verft spandoeken voor protestmanifestaties en collecteert voor het Chileens verzet terwijl zijn vader een toespraak houdt. Lucho vertelt zijn verhaal zelf. Zonder dramatisch te doen, met een flinke dosis ironie en optimisme. In Duitsland is op basis van het boek een film gemaakt: 'Aus der Ferne sehe ich dieses Land'. Deze film is sinds kort ook in Nederland te zien.

De boeken zijn verkrijgbaar in de boekhandel of te betstellen door storting van het bedrag op giro 1334 t.n.v. Sjaloom Odijk.

Projectonderwijs

Een werkgroep van studenten aan de Rijksuniversiteit te Groningen heeft onder leiding van de vakdidacticus Nederlands, Ron Plattel, een reader samengesteld over projectonderwijs. De reader is het eindprodukt van het bijvakcollege onderwijskunde, dat thematisch – dus min of meer projectmatig – was opgezet. Er valt in het verslag

**Op zaterdag 24 november
kun je kennismaken met
Andries Oldersma
Piet Dekker
en Kees Sluis.
Die gaan niet praten,
maar doen.
En het onderwerp:
interactie in de klas.
Rasa, Utrecht, 10.00 uur.**

heel wat te lezen: de activiteiten van de voorbereidingsgroep; verslag van de begeleidingsgroep; verslag van de colleges; verslag van drie projecten waaronder begeleiding op de scholen; verslagen van theoriecolleges en gastcolleges, en tenslotte procesevaluatie.

Te bestellen door overmaking van f 14,25 op giro 826171 t.n.v. Rijksuniversiteit te Groningen onder vermelding van: t.b.v. kostenplaats 431001/37400, bundel projectonderwijs.

ACLO-M

Bij de ACLO-M zijn verkrijgbaar:

- * Eerste jaarverslag van de ACLO-Moedertaal i.o. 1978 en
- * Het Symposium Deutschdidaktik Lüneburg 1979. Een kort verslag van Jan Sturm van de ACLO-M en van Johan Eimers, die een bezoek hebben gebracht aan het 3e Symposium Deutschdidaktik 1979.

Taalshow

Beter laat dan nooit, is onze reactie nu we in deze rubriek het NOS-programma 'De Taalshow' van Jan Roelands aankondigen. Het programma draait al anderhalf jaar en had eigenlijk al veel eerder een eervolle vermelding verdiend. Het is een leuk, vlot programma rond allerlei aspecten die met taal en taalgebruik te maken hebben. Veelal bieden de taalshows van Jan Roelands uitstekend materiaal om er in de klas dieper op in te gaan.

Elke zondagavond van 20.00 tot 20.30 uur op Hilversum 2.

Moedertaalonderwijs in West-Duitsland

'Ik zou willen dat aanstaande moedertaalleraars de helft van hun studie vulden met taalfilosofie omdat inzicht in "taal" verkregen wordt dankzij de taalfilosofie en niet door de linguïstiek.' Dit zegt Prof. dr. Hubert Ivo, een didacticus moedertaalonderwijs uit de Bondsrepubliek tegen Hans van Tuijl en Leo Lentz, medewerkers van de Adviescommissie Leerplanontwikkeling Moedertaal (ACLO-M), die in opdracht van de ACLO-M drie Duitse moedertaaldidactici geïnterviewd hebben met het doel achter opvattingen over moedertaalonderwijs in West-Duitsland te komen. De neerslag van deze interviews is te lezen in 'Drie opvat-

Hoe ga jij om met je leerlingen?

Weet je dat eigenlijk wel?

Niet precies?

Wil je ook de ervaring van anderen eens horen?

Kom dan naar de ledenvergadering!

Utrecht, Rasa, 24 november, 10.00 uur.

tingen over moedertaalonderwijs'.

Te bestellen bij de SLO-winkel, Postbus 2041, 7500 CA Enschede (f 2,65 plus portokosten f 2,75).

Werkgroep schooltaalkunde

In de serie 'Publikaties van het Instituut voor Algemene Taalwetenschap' is nummer 24 verschenen:

'Waarom Waarvoor Hoezo Grammatika?' geschreven door de Werkgroep schooltaalkunde. Nummer 1 in de serie Cahiers voor Schooltaalkunde. Prijs f 3,50.

Tevens is uitgekomen 'Bibliografie van "Pragmatische Aspecten van Taalverwerving"', samengesteld door leden en begeleiders van de gelijknamige werkgroep. Deze bibliografie bestaat uit een literatuurlijst en een aantal leesverslagen. Prijs f 2,50.

Te bestellen door een bedrag over te maken dat gelijk is aan de prijs van het gewenste werk plus f 1,- als bijdrage in de verzendkosten op gemeentegiro nr U 2250, t.n.v. Instituut voor Algemene Taalwetenschap, Amsterdam. Het postgironummer van de gemeente Amsterdam is 13500. Vermeld op uw betaling om welke publikatie(s) het gaat.

SIK (Stichting Internationale Kommunikatie)

Programma voor scholen; teksten met vragen

waaruit gekozen kan worden voor een 'schrijfronde'.

Rond de basisbegrippen *macht, taalgedrag, cultuur, identiteit, minderheidscultuur, discriminatie, assimilatie, manipulatie, democratie* worden een flink aantal lesopzetten gepresenteerd die vooral door het aangeboden materiaal (teksten uit de Volkskrant, Frankfurter Alg. Zeitung, Verenigingsblad van Vlaamse Dienstplichtige militairen etc.) buitengewoon oorspronkelijk zijn en afwijkend van het gangbare geëngageerde schoolboek (als dat al bestaat). Een buitengewoon steuntje in de rug van al die moedertaalleraren die intuïtief of via de wetenschap tot het besef zijn gekomen dat de waarde van de eigen taal (cultuur) essentieel is voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid. Niet voor niets komt deze map van een stichting die voortgekomen is uit esperanto-beoefenaren, die van oudsher de dramatische rol van de diversiteit van talen, dia- en sociolecten hebben onderkend.

Te bestellen bij SIK, Kastelenstraat 231, Amsterdam (tel. 020 - 421853 of 244256).

Tijdschrift 'En nu over jeugdliteratuur'

Dit tijdschrift was tot voor kort mededelingen-bulletin van de dienst Boek en jeugd van het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC). De kern van de lezers bestaat uit jeugd- en schoolbibliothecarissen, maar ook buiten die kring wordt 'En nu' gelezen. Met de bedoeling van het blad een bredere verspreiding te geven, werd eind 1978 besloten het blad meer inhoud te geven, en ook leesbaarder van uiterlijk te maken. De artikelen zullen vaak rond een of meer thema's gepresenteerd worden: in 5/6 (1978) boek-winkel-op-school, in 7 de Derde Wereld in het kinderboek/het kinderboek in de Derde Wereld, nummer 2 100 jaar geleden, nummer 3 echtscheiding in kinderboeken, en in de nummers 4 en 5 buigen we ons in verband met de Griffels over problemen rond boekbeoordeling en prijs-toekenning. Nummer 6 wordt aan jeugdtheater gewijd. Het is — dat zal uit de genoemde onderwerpen wel blijken — de bedoeling niet alleen over het kinderboek, maar ook over zaken daaromheen te berichten, en regelmatig 'uitstapjes' naar jeugdtheater, jeugdfilm en -tv-programma's te maken. Abonnementen f 37,50 per jaar, voor NBLC-leden f 30,-, *schriftelijk* bestellen bij de afdeling abonnementen van het NBLC, Postbus 93054,

2509 AB Den Haag.

Anne Frankstichting

Bij de AFS zijn verschenen: AFschrift 1: Schoolverlaten ... Nu over straks en AFschrift 2: Werkvormen ... Wat wil je er mee, wat kun je er mee. Het zijn de eerste twee delen van een groeiende reeks AFschriften. De inhoud van AFschrift is het resultaat van de samenwerking in de lespraktijk tussen leraren en onderwijsmedewerkers van de afdeling Maatschappelijke Vorming van de Anne Frankstichting.

AFschrift 1: Schoolverlaten ... Nu over straks
Hierbij gaat het om onderwerpen/thema's die zijn gekozen om lbo/mavo-leerlingen beter voor te bereiden op wat hen na het verlaten van de school te wachten staat. Beroepenoriëntatie, doorleren of werken, toekomstverwachtingen, wettelijke regelingen, vakkenpakketten, solliciteren, etc., zijn dingen die hier aan de orde komen. Het boekje bevat een groot aantal suggesties en ideeën om rond dergelijke inhoud, lessen en lessenseries op te zetten. Bij dit deel is een set leerlingenmateriaal beschikbaar.

Prijs AFschrift 1 plus een exemplaar van de bijbehorende werkmap f 25,20 exclusief verzendkosten. De werkmap kost f 6,20 exclusief verzendkosten.

AFschrift 2: Werkvormen ... Wat wil je er mee, wat kun je er mee

Hierin worden werkvormen beschreven die gebruikt kunnen worden bij het zelf samenstellen van lessen(series). Bij de beschrijving ervan wordt ruime aandacht besteed aan het bewust kiezen van lesinhouden en aan de samenhang tussen lesinhouden, doelstellingen en werkvormen. Prijs AFschrift 2 f 19,- exclusief verzendkosten. Te bestellen bij: Antwoordnummer 265, 2270 WB Voorburg.

Anne Frank Krant

Ter gelegenheid van de vijftigste geboortedag van Anne Frank is er een speciale Anne Frank Krant gemaakt. Deze krant is speciaal bedoeld voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, van lbo tot vwo.

In de Anne Frank Krant wordt de concrete situatie van het joodse meisje Anne Frank in de Tweede Wereldoorlog in een breder kader gezet. Niet alleen wordt haar levensgeschiedenis verteld,

maar ook komen de historische ontwikkelingen die tot de Tweede Wereldoorlog hebben geleid aan de orde. Allerlei sleutelbegrippen zoals antisemitisme, discriminatie en fascisme, worden in aparte artikelen begrijpelijk gemaakt.

Bij de artikelen zijn meer dan 30 zorgvuldig geselecteerde illustraties gevoegd (foto's, tabellen, kaartjes, etc.) die samen een treffend beeld geven van de onderwerpen die in de krant aan de orde komen.

Het is de bedoeling van de schrijvers om naast het geven van historische informatie in te gaan op verschijnselen die ook nu nog actueel zijn en een bedreiging vormen voor vrede en vrijheid van ieder mens. Het lijkt de Anne Frankstichting alleen dan zinvol om de vijftigste geboortedag van Anne Frank te herdenken, als daarvan een appèl uitgaat naar ons allen om ook in deze tijd de gevaren van fascisme, racisme en antisemitisme te onderkennen. Er is ook een handleiding voor docenten samengesteld.

Te bestellen: Anne Frank Krant, Parkweg 20A, 2271 AJ Voorburg.

NSKV

Informatiebulletin Kortom weer terug

Drie jaar geleden heeft de Nederlandse Stichting voor Kunstzinnige Vorming (NSKV), landelijk instituut voor de ontwikkeling en overdracht van kunstzinnige vorming in onderwijs en cultureel werk, te Amersfoort een informatiebulletin uitgegeven, 'Kortom' genaamd. Hierin werd informatie over activiteiten en ontwikkelingen op het brede gebied van de kunstzinnige vorming in Nederland gebundeld en geordend. Door gebrek aan geld is het blad na een jaar verdwenen.

De vraag naar informatie over kunstzinnige vorming is echter alleen maar toegenomen. Niet alleen vanuit het onderwijs, maar ook vanuit buitenschoolse activiteiten en organisaties.

De NSKV heeft daarom besloten met ingang van dit jaar 'Kortom' opnieuw uit te geven, zij het in vereenvoudigde, dus minder kostbare, vorm.

'Kortom' bevat 7 rubrieken: 1 plannen, 2 projecten, 3 organisaties, 4 scholing en opleiding, 5 media, 6 publikaties, 7 politiek en beleid. Het telt 32 tot 40 pagina's, gevuld met eenvoudige, bruikbare informatie, om zoveel als mogelijk op de hoogte te blijven van wat er in de kunstzinnige vorming gaande is.

Het eerste nummer is zojuist verschenen; er ko-

men tien afleveringen per jaar.

De abonnementsprijs — een tegemoetkoming in productie- en verzendkosten — is bewust laag gehouden: f 15,-.

Aanvragen van gratis proefnummer en/of opgeven van abonnement: Nederlandse Stichting voor Kunstzinnige Vorming, Muurhuizen 9, 3811 EC Amersfoort, tel. 033 - 17343.

Twee Aldoende-boeken

Een dezer dagen zijn bij uitgeverij Muusses in Purmerend twee nieuwe boeken verschenen, namelijk: *Ze komen toch op school om te leren!* en *Vertel me maar hoe het anders moet!*

Deze boeken zijn een initiatief van 'Aldoende', losbladig werkboek op het gebied van de kunstzinnige vorming, uitgegeven door de NSKV.

Aldoende wil vooral mensen in het kleuter- en lager onderwijs helpen bij hun opdracht de creatieve uitingsmogelijkheden van de kinderen te verruimen, door middel van: praktische handreikingen, lessuggesties, adviezen, projectbeschrijvingen, werkverslagen, achtergrondartikelen, discussiestof voor teambesprekingen, informatie, boekbesprekingen, foto's, tekeningen, illustraties en nog veel meer.

Aldoende haakt in op allerlei terreinen van de kunstzinnige vorming en bestrijkt de volgende gebieden: verbale en dramatische vorming, beelden- de vorming, muzikale vorming, dans en beweging en audio-visuele vorming.

Sinds de start in september 1971 heeft Aldoende twee werkboeken afgerond. Met groot succes. De boeken zijn niet meer te krijgen. In januari 1978 is een begin gemaakt met het derde werkboek, dat nu halverwege is.

Omdat er naar het eerste en tweede werkboek — zes jaargangen met in totaal vijftienhonderd pagina's inspiratie, informatie en instructie — nog altijd veel vraag is, heeft de NSKV, in samenwerking met uitgeverij Muusses, de belangrijkste bijdragen uit de eerste zes jaar die ook nu nog actueel en bruikbaar zijn, opnieuw bij elkaar gebracht en gebundeld. De twee eerder genoemde Aldoende-boeken zijn daarvan het resultaat.

Het eerste boek *Ze komen toch op school om te leren!* (184 pag. A4) behandelt met name de meer theoretische aspecten van kunstzinnige vorming, toegespitst naar vragen rond schoolwerkplanontwikkeling. Ook de toepassing van kunstzinnige vorming in situaties van wereldoriëntatie speelt hierin een rol.

Het tweede boek *Vertel me maar hoe het anders*

moet! (168 pag. A4) bevat vooral bijdragen over het directe handelen in concrete lessituaties, met uitwerkingen in de diverse gebieden van de kunstzinnige vorming.

Beide boeken, die ook los van elkaar zouden kunnen functioneren, worden nadrukkelijk als één samenhangend geheel aangeboden. Want een praktijk die niet zijn wortels vindt in een overwogen en evenwichtige keuze van bredere doelstellingen, blijft — volgens de redactie van Aldoende — al gauw steken in oppervlakkigheid en vrijblijvendheid.

De verkoopprijs bedraagt f 22,50 per boek. Bestellingen bij uitgeverij Muusses, Postbus 13, 1440 AA Purmerend, tel. 02990 - 23746.

ICEM-publikaties over audio-visuele media

De ICEM, de International Council for Educational Media, waarbij 30 audio-visuele instituten uit 28 landen zijn aangesloten en waarvan ook het Nederlands Instituut voor Audio-visuele Media deel uitmaakt, heeft een aantal publikaties uitgegeven die ook in Nederland verkrijgbaar zijn. Het betreft hier rapporten, studies en evaluaties van tests met betrekking tot het gebruik en de toepassing van audio-visuele media.

Belangstellenden kunnen kosteloos een overzichtsjijst aanvragen bij: ICEM-Holland, Postbus 63426, 2505 JK Den Haag, tel. 070 - 600924.

Nieuwe korte NIAM-catalogus

Een van de belangrijkste taken van de Stichting Nederlands Instituut voor Audio-visuele Media is het distribueren van audio-visuele programma's voor het onderwijs. Daartoe beschikt het NIAM over een mediatheek met film-, video- en geluidsprogramma's, die toegankelijk is gemaakt door de drielidige, losbladige 'grote catalogus'.

Ten gerieve van de gebruiker is bovendien al geruime tijd een zogenaamde 'korte catalogus' beschikbaar waarvan zojuist een geheel herziene en bijgewerkte herdruk is verschenen.

Deze 'korte catalogus' bevat van ieder programma de basisgegevens (vertoningsduur, gebruiksdoel, produktiejaar, etc.) en een korte beschrijving van de inhoud. Bovendien is de catalogus voorzien van een alfabetisch titel- en trefwoordenregister en van een systematische indeling volgens SISO, waardoor deze catalogus een handig (en handzaam) hulpmiddel kan zijn bij de

keuzebepaling.

De 175 pagina's tellende — in A5-formaat uitgevoerde — herdruk van de korte catalogus kan worden verkregen door f 7,- te storten op postrekening 58 67 43 t.n.v. de Stichting NIAM, Den Haag, met als vermelding: 'korte catalogus'.

Video — hoe werkt dat eigenlijk?

In het onderwijs neemt het gebruik van videorecorders toe. Steeds meer onderwijsgeevenden gaan dit medium bij hun lessen gebruiken.

Speciaal voor docenten en docenten in opleiding werd door het Nederlands Instituut voor Audio-visuele Media te Den Haag een video-programma uitgebracht, dat een beknopte maar niettemin volledige instructie bedoelt te zijn met betrekking tot de techniek en bediening van videorecorders, met name van de veel in het onderwijs gebruikte VCR-1502-apparatuur van Philips. Videorecorders van ander fabrikaat werken volgens dezelfde principes. De in het programma gegeven uiteenzettingen zijn dus — met geringe wijziging — toepasbaar op videorecorders van andere merken.

Het 30 minuten durende videoprogramma 'Video, hoe werkt dat eigenlijk?', dat in de NIAM-mediatheek beschikbaar is als VCR-cassette, behandelt het onderwerp in vier blokken, te weten: a. het afspelen van een videoband, b. het afstellen, c. het opnemen van televisieprogramma's en d. het onderhoud van een videorecorder. Het programma kan na de blokken a, b, c en d onderbroken worden voor praktisch oefenen met een gereedstaande 'oefen-videorecorder'; het leent zich — behalve voor de gebruikelijke toepassingen van videoprogramma's — in het bijzonder ook voor zelfinstructie.

NIAM, Postbus 63426, 2502 JK Den Haag.

Het gebruik van audio-visuele media

Het gebruik van a.v.-media is een onderwerp op zich. Het Nederlands Instituut voor Audio-visuele Media, dat film-, video- en (geluids-)diaprogramma's produceert en distribueert voor het onderwijs in Nederland, heeft met betrekking hiertoe een folder uitgegeven onder de titel 'Het gebruik van audio-visuele media'. Hierin worden vier geluidsdiaserieën, vijf 16 mm films en een serie van vijftien videocassettes besproken die de verschillende aspecten van a.v.-mediagebruik behandelen.

Op aanvraag gratis verkrijgbaar bij het NIAM, Postbus 63426, 2502 JK Den Haag, tel. 070 - 600924.

Gijs, in en om de boerderij

Deze serie, uitgebracht door het NIAM (zie hierboven), onder regie van Fons Grasveld, is bedoeld voor leerlingen in de leeftijd van 4 tot 8 jaar en is te gebruiken bij het onderwerp wereldoriëntatie. De films laten zien welke activiteiten er zich gedurende verschillende jaargetijden in en om de boerderij afspelen. In 'Binnen is het lekker warm' wordt een kalfje geboren en in 'Kom we gaan naar buiten' zien we hoe een lammetje op de wereld komt. 'Een ei voor jou, een ei voor mij' toont het vergaren van kippeïeren en 'Spelevaren in de polder' laat zien hoe Gijs, de hoofdpersoon in de fimserie, de polder intrekt en een nest met kievitseieren vindt.

De lengte van de films (4 tot 7 minuten) is afgestemd op jongere leeftijdsgroepen; de films kunnen een uitgangspunt voor een klein project zijn, waarbij zelfs valt te denken aan een gezamenlijk project bij scholen met kleuter- en basisonderwijs onder één dak.

De serie van vier films wordt binnenkort aangevuld met een serie van zes, met als respectieve titels: 'Piepers poten', 'Handjeklap', 'Moet je kijken wat een kleuren', 'Melk is goed voor elk', 'Wat ruik ik?' en 'Takjes knippen, takjes knappen'.

De eerste serie is te betrekken uit de mediatheek van het NIAM, Postbus 63426, 2502 JK Den Haag, tel. 070 - 600924.

Meer over minder

'Meer over minder' is een wekelijks radioprogramma van de NOS dat bestemd is voor iedereen die geïnteresseerd is in informatie uit de kring van minderheden. Dit programma bestaat nu tien jaar en ter gelegenheid daarvan heeft de redactie van Meer over minder een brochure samengesteld.

Telefonisch aan te vragen: 035 - 772088 of 772087.

Nederlands Theater Instituut

Vroeger bestond er een Vereniging Het Toneelmuseum, een Stichting Theater Klank en Beeld, en een Nederlands Centrum van het Internationaal Theater Instituut.

Hoewel hun werkzaamheden wezenlijk verschillend gericht waren, was het toch niet helemaal te vermijden dat er op onderdelen dubbel werk werd gedaan. Daarom hebben ze zich in 1978 verenigd in het Nederlands Theater Instituut. In dit nieuwe instituut is de samenwerking veel nauwer geworden. Er zijn de volgende afdelingen die u van dienst willen zijn:

het theatermuseum

de bibliotheek

de afdeling documentatie en informatie

de documentatie kleinkunst

de audiovisuele afdeling

de afdeling internationale zaken

de educatieve dienst.

Vraag een folder aan bij: Nederlands Theater Instituut, Herengracht 166-168, 1016 BP Amsterdam, tel. 020 - 235104.